

Náučný chodník Gombasek

Kraj:	Košický
Okres:	Rožňava
Geomorfologická jednotka:	Slovenský kras
Geologická jednotka:	gemerské pásmo
Chránené územie:	Národný park Slovenský kras a národná prírodná pamiatka Gombasecká jaskyňa
Prístup:	bus Slavec, Gombasecká jaskyňa a pešo k juhozápadu 300 m / vlak Slavec jaskyňa Szalóc a pešo k juhu po žltej turistickej značke 2,7 km
Východisko:	Slavec, Gombasecká jaskyňa, parkovisko pred jej vstupnou budovou
Trasa:	Slavec, Gombasek: vstupný areál Gombaseckej jaskyne - Čierna vyvieračka - ruiny kláštora pavlínov - Biela vyvieračka - vstupný areál Gombaseckej jaskyne
Dĺžka, prevýšenie:	2 km, prevýšenie 35 m
Čas prechodu:	1 h
Počet zastávok:	10
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné, geovedné, kultúrno-historické

Typ chodníka: samoobslužný, okružný, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Trasa je súbežná na začiatku krátko so zelenou a v druhej polovici žltou turistickou značkou.

Rok otvorenia: 2020

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: ŠOP SR, Správa slovenských jaskýň, Gombasecká jaskyňa, 049 11 Plešivec, tel. 058 / 7882 020

Poznámky: (1) Názvy väčšiny zastávok v pláne náučného chodníka sa líšia od názvov informačných panelov v teréne. (2) Informačné panely na trojstranných stojanoch sú v slovenskom, maďarskom a anglickom jazyku. (3) Vo východisku pri Gombaseckej jaskyni je dobrá možnosť parkovania.

Upozornenie: Úsek náučného chodníka medzi zastávkami 6 a 8 vedie po štátnej ceste, kde je potrebná zvýšená opatrnosť.

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie. Odporúčame spojiť s návštevou Gombaseckej jaskyne. Pozri upozornenie vyššie.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Slavec. Počtom obyvateľov nevelká obec juhozápadne od Rožňavy v západnej časti Slovenského krasu uprostred kaňonovitej doliny Slanej medzi Plešivskou a Silickou planinou. Od roku 1961 je jej súčasťou pôvodne samostatná obec Vidová, patria k nej aj osady Gombasek a Hámor. Obec leží priamo na komunikáciách celoslovenského významu na trase Zvolen - Košice, a to na ceste I. triedy 16 a železničnej trati číslo 160 (so zastávkami Vidová a Slavec jaskyňa Szalóc). Vznikla v 13. storočí vyčlenením sa z Brzotína, prvýkrát sa písomne spomína v roku 1243. Patrila Bubekovcom a Štítnickovcom, do polovice 16. storočia čiastočne aj pavlínskemu kláštora v Gombaseku a neskôr ďalším zemianskym rodom: Hámossovcom, Eszterháziomcom, Ragályiomcom a až do roku 1945 Andrassyovcom. Obyvateľstvo sa zaoberalo poľnohospodárstvom, pastierstvom, chovom dobytky, pálením vápna, ťažbou dreva a výrobou drevného uhlia pre huty v okolí. V 16. - 17. storočí územie trpelo tureckými nájazdmi a drancovaním cisárskych vojsk. V druhej polovici 18. storočia tu vznikla železiareň, neskôr vo Vidovej huta a elektráreň. Medzi ústredím obce a jej časťou Vidová sa v okraji Plešivskej planiny od roku 1905 rozvíjala ťažba vysokokvalitného vápenca v rozsiahlom **lome Gombasek**. Vápenec sa spracúva na jemné kamenivo a vápno (v roku 1973 tu vybudovali závod Vápenka Gombasek) pre výrobu železa a ocele, papiernický, stavebný a chemický priemysel. V rokoch 1938 - 1945 bola obec pripojená k Maďarsku. Na území obce sa nachádzajú početné archeologické náleziská s osídlením od paleolitu a viacero významných pamiatok. V časti Gombasek (2 km južne od centra obce) sú zachované zvyšky **pavlínskeho kláštora**, založeného v roku 1371 Jurajom Bubekom a vyplieneného v roku 1566, ktoré tvorí malá, asi 8 m vysoká časť južného múru kostola Panny Márie. V areáli prebieha archeologický výskum, je upravený a voľne prístupný pre verejnosť, vedie ním náučný chodník. V blízkosti stojí kúria Andrassyovcov s manzardovou strechou, ktorá vznikla prestavbou pravdepodobne niekdajšieho kaštieľa alebo mlyna zo 16. storočia patriaceho kláštora, remeselnícky

(šafárov, správco) dom (oba objekty sú zrekonštruované) a ruina hámra. V centre Slavca sa nachádza opevnený gotický kostol z 15. storočia, prestavaný v roku 1801, s dreveným kazetovým stropom a emporou, a vo Vidovej renesančný kostol, oba patriace reformovanej cirkvi. V časti Gombasek v kempu blízko **Gombaseckej jaskyne** (pozri samostatné heslo nižšie) sa každoročne v lete koná **Gombasecký letný tábor** (*mad. Gombaszögi Nyári Tábor*) - multižánrový festival a otvorená univerzita, ktorý usporadúvajú vysokoškolskí študenti maďarskej národnosti zo Slovenska, študujúci na Slovensku, v Česku a Maďarsku. Toto osvetové podujatie vychádza z dlhoročnej tradície (česko)slovenskej maďarskej komunity - prvý tábor so skautskými koreňmi sa konal už v roku 1928, na ktorom bolo založené hnutie maďarskej mládeže v Československu Kosák (Sarló ifjúsági mozgalom).

Národná prírodná pamiatka Gombasecká jaskyňa. Chránené územie južne od Slavca, resp. v jeho časti Gombasek, na úpätí svahu v západnom okraji strednej časti Silickej planiny v Slovenskom krase, vyhlásené v roku 1972 na ochranu výverovej fluviokrasovej jaskyne s aktívnym vodným tokom. Vznikla koróznou a eróznou činnosťou Čierneho potoka a jeho občasného prítoku z Mramorovej siene pozdĺž tektonických porúch v strednotriasových svetlých wettersteinských vápencoch, tmavosivých gutensteinských vápencoch, svetlosivých vápencoch a dolomitických vápencoch. Má dve poschodia a bohatú sintrovú výzdobu v oválnych riečne modelovaných i puklinových chodbách s celkovou dĺžkou 3 057 m, miestami rozšírených rútením do siení a dómov. Pre jaskyňu sú charakteristické sintrové **brčká** - unikátne tenké trubicovité stalaktity dlhé až 3 m. Zvláštnosťou je aj nález mnohonôžky rodu *Typhloiulus* sp., ktorá dĺžkou tela 26 mm predstavuje doteraz najväčšieho troglobionta - pravého jaskynného živočícha - slovenských jaskýň. Netopiere sa tu vyskytujú len ojedinele. Jaskyňa bola objavená v roku 1951 a sprístupnená v roku 1955. Ako prvá na Slovensku sa využívala po roku 1968 desať rokov na speleoterapiu. Pamiatka leží v rámci Národného parku Slovenský kras, od roku 1995 v rámci hromadnej lokality Jaskyne Aggteleckého krasu a Slovenského krasu je zapísaná v Zozname svetového dedičstva UNESCO, je súčasťou chráneného vtáčieho územia Slovenský kras (súčasť sústavy Natura 2000). Jaskyňa je verejnosti prístupná sezónne (spravidla apríl - august) po trase dlhej 530 m s minimálnym prevýšením, prehliadka trvá 30 min.

Národná prírodná pamiatka Silická ľadnica. Chránené územie západne od obce Silica, resp. juhovýchodne od Slavca na Silickej planine v strednej časti Slovenského krasu, vyhlásené v roku 1982 na ochranu koróznou-rúťivej priepasti s čiastočným zaľadnením v jej hornej časti. Vznikla v strednotriasových vápencoch silického príkrovu v okraji veľkého závrtnu preborením povaly jaskyne, ktorej spodná časť preteká podzemný úsek Čierneho potoka. Ním je táto 1 100 m dlhá a 110 m hlboká jaskyňa prepojená so západnejšie ležiacou Gombaseckou jaskyňou (objav z roku 1988), tvoriac tak silicko-gombasecký podzemný hydrologický systém. V dôsledku špecifickej mikroklimy v tejto nezvyčajnej forme reliéfu sa na jej dne vyskytujú rastlinné a živočíšne druhy montánneho (horského) stupňa (biogeografická inverzia). Tento výnimočný prírodný fenomén predstavuje zároveň najnižšie položenú klasickú ľadovú jaskyňu v rámci územia do 50° severnej geografickej šírky mierneho klimatického pásma - ústie vstupnej priepasti sa nachádza vo výške 503 m n. m. Osídlenie jaskyne z doby pred jej zaľadnením dokumentujú významné archeologické nálezy bukovohorskej, halštatskej a laténskej kultúry. K vstupnej portálovej časti jaskyne vedie odbočka zo značkovanej turistického chodníka (pohyb mimo chodníka a vyhlídkovej terasy je zakázaný a nebezpečný!). Pamiatka leží v rámci Národného parku Slovenský kras, od roku 1995 v rámci hromadnej lokality Jaskyne Aggteleckého krasu a Slovenského krasu je zapísaná v Zozname svetového dedičstva UNESCO, je súčasťou chráneného vtáčieho územia Slovenský kras (súčasť sústavy Natura 2000).

Jaskyne Aggteleckého krasu a Slovenského krasu. Spoločná slovensko-maďarská hromadná lokalita Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. Venuje sa jej > Náučný chodník Jaskyne Slovenského krasu - svetové prírodné dedičstvo v Krásnohorskej Dlhej Lúke.

Národný park Slovenský kras. Velkoplošné chránené územie na južnom Slovensku pri hraniciach s Maďarskom zaberajúce takmer celý geomorfologický celok Slovenský kras s maličkými presahmi do susedných celkov (Juhoslovenská kotlina a Volovské vrchy) zhruba medzi Gemerskými Teplicami, Kečovom, slovensko-maďarskou štátnou hranicou, Moldavou nad Bodvou, Jasovom, Hačavou a Štítnikom s výnimkou dien dolín Štítnika, Slanej a Turne, vyhlásené v roku 2002 na mieste predchádzajúcej rovnomennej chránenej krajinnej oblasti (z roku 1973); novo bol Národný park Slovenský kras, jeho zóny a ochranné pásmo vyhlásený s účinnosťou od roku 2024. Najväčšie súvislé krasové územie na Slovensku (na ktoré za hranicou v Maďarsku nadväzuje Aggtelecký kras s národným parkom Aggteleki Nemzeti Park) geologicky budujú najmä karbonátové horniny (rôzne druhy vápencov, dolomitov, bridlíc a p.) na seba nasunutých príkrovov. Tento do paroviny zarovnaný okraj Slovenského rudohoria bol po výzdvihu pri tektonických pohyboch rozčlenený až 400 m hlbokými kaňonovitými prielomovými dolinami Štítnika, Slanej, Blatného potoka (Zádielska dolina) a Hájskeho potoka na náhorné krasové plošiny - planiny (Koniar, Plešivská p., Silická p., Zádielska p., Jasovská p., Horný vrch, Dolný vrch) - s bohatstvom dokonale vyvinutých povrchových i podzemných krasových foriem (v roku 2017 bolo na území Slovenského krasu evidovaných takmer 1 200 jaskýň). Územie národného parku je súčasťou plošne rozsiahlejšej Biosférickej rezervácie Slovenský kras vyhlásenej v rámci medzinárodnej siete biosférických rezervácií programu UNESCO Človek a biosféra v roku 1977 ako prvej na Slovensku, a to aj pre pestrosť a zachovalosť flóry (endemit chudôbka drsnoplodá Kláštorského - *Draba lasiocarpa* subsp. *klasterskyii*) a fauny. Národný park tvorí podstatnú časť územia lokality Jaskyne Slovenského krasu a Aggteleckého krasu pripísanej v roku 1995 do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO. Územie národného parku sa prekrýva s mnohými územiaми európskeho významu a chráneným vtáčím územím Slovenský kras (obe posledné kategórie sú súčasťou sústavy Natura 2000).

Názvy informačných panelov (a zastávok, ak sú odlišné)

1. Náučný chodník Gombasek
2. Čierna vyvieračka
3. Travertínový lom (Paulínsky kameňolom)
4. Pavlínsky kláštor v Gombaseku (Paulínsky kláštor)
5. Andrassyovci v Gombaseku (Rokoková kúria)
6. Železný hámor (Hámor)
7. Biela vyvieračka
8. Dejiny hnutia Sarló (Hnutie Sarló, Csemadok)
9. Gombasecký park vyrezávaných stĺpov (Park vyrezávaných stĺpov)
10. Socha Mihálya Tompu

